

ТЛЕУБЕРГЕН ЖУМАМУРАТОВ

ЖУРЕК
МУҒАББАТЫ

(ҚОСЫҚЛАР ҒАМЬ САТИРАЛАР)

ҚАРАҚАЛПАҚ МАМЛЕКЕТ БАСПАСЫ
НОКИС — 1956

МАЗМУНЫ

Журек мухаббаты ?	3
Москва	8
Украинлы туысқан	11
Жанга жылда	14
Аму дарья	17
Халқ тлеги	21
Балықшыға	24
Шопан	26
Абройды алайық	28
Манггилик ат	30
Колхоз баҳари	33
Биз советтинг жасларымыз	37
Орнек болды	39
Масьпамбеттинг „туси“	42
Алламурат алипайым	45
Тонменен тобелес	48
Критикашыл баслық	52
Қарлығаш,мылтықшы ҳамь жлан	58
Қутқару	62

На каракалпакском языке

ТЛЕУБЕРГЕН ДЖУМАМУРАТОВ

СЕРДЕЧНАЯ ЛЮБОВЬ

ЖУРЕК МУХАББАТЫ

Шаирлық ол лаззет алар жүректен,
Жүрек жанға суюшилик дореткен
Жүрек барда мухаббат бар, омир бар,
Суюшилик сақланар.

Жан озь срын тил арқалы тербеткен.

Ҳақ жүректе бир уллы ат қапланған,
Ол исимге барлық кеул шадланған.
Халкымды ол тордан азат еткизип,
Кенг бахытқа жеткизип,
Иркилместен жане алға атланған.

Тариплеуге тлим толық жетпейди,
Жырламауға кеулим тақат етпейди,
Мухаббатым партияға берилген,
Журегимнинг торинен
Орын алған, ҳеш уақытта кетпейди.

Ол, елимде алтын асир жаратты,
Бултты серпип санли сауле таратты,

Минеткештен хешким қалмай бир шетте,
Сонынг ушын албетте
Инсаният хурметлейди ол атты.

Бахыт ози онгайлықта келген жоқ,
Бурын адам бул бахытты корген жоқ,
Журт сораған ахмақ патша, есер хан,
Елди сорып тынбастан,
Минеткештинг зарын козге илген жоқ

Кунлер отти, жыллар отти жумалап,
Коп асирлер жыл артынан куалап,
Қай уақта-да ылғый залым басқарған,
Ел ырыстан бос қалған,—
Зарлы кеул карангыда тубалап.

Оқтай тиип намысына, арына,
Ушырап таудай тосқынлықтынг зорына,
Не жананлар арьманменен отипти,
Қосылмай-ақ кетипти
Жаслайынан кеули суйген ярына.

Езушилер титиретти жер-кокти,
Бахыт ушын гуреслерде қан токти.
Азатлыққа ауесленген сансыз ер,—
Кул, диқан ҳамь жумыскер
Заманында омирлерин сарп етти.

Талпынса-да азатлықтынг жолына,
Устемшилик орнамады қолына.

Сансыз халқ азшылыққа кул болып,
„Ата жолы сол“ болып,
Шырматылған заманының торына.

Аласапран арасында кун туды,—
Ленин менен Сталиндей нур туды.
Жаслайынан халқы ушын қиланып,
Бахыт ушын ойланып
Азатлықтың жақ жолына бел буды.

Алға басты марксизм ураны,
Ленинизм болды женгис қуралы,
Жанга уллы, ошпес илим жаратып,
Адамзатқа таратып,
Алдыңғыдан беккем отряд құрады.

Ол отряд - бзинг уллы партия,
Қуралған ол минеткештиңг бахтына,
Патша, хан, бай— езушини қулатып,
Жанга даурань орнатып,
Биик бахыт алып берди халқыма.

Танг жолында талай қанлар ағылды,
Дауылпазлар тынгламады дауылды.
Танг атса-да халққа қарсы қышқырған,
Уын шашып ысқырған,
Қанға жерик айдақарлар табылды.

Айдақардыңг геллелери кесилип,
Қутырғанныңг унин мударм оширип,

Партиямыз елге бахыт, кун болды,
Нешше жаулар гум болды,
Бахыт бизге нур саулесин тусирип.

Ашлық-жалангашлық кетти арадан,
Қурғын турмыс елге толық тараған.
Бесжыллықлар жгер берди қурылыста,
Уатандарлық урыста
Женгип шықтық. Тез қутылдық жарадан.

Бизди мангги азат еткен партия,
Елди, жерди абат еткен партия.
Менинг мудам меҳрибаным, қорғаным,
Қалмады ҳеш арьманым,
Келешекке жол корсеткен партия.

Ақыл, блим доретеди ойыма,
Оны айтсам қуат енер бойыма.
Таусылмайды табысларды санасам,
Мсал ушын қарасам
Коз жберип жанга Аму бойына:

Иске асқан ГОЭЛРО-ның планы,
Ильич нуры ренг берип турады,
Шадлы халқым қзыл байрақ қолында,
Коммунизм жолында
Алға қарай каруан тартып барады.

Кимди корсем қуанышлы кеули шад,
Тату турмыс, туысқанлық, раҳат.

Маденият секунд сайын уласқан,
Асир менен таласқан,
Ғарры-жаста кайнап тасқан куш-ғайрат.

— Ески сахра қайда?

— Онда егис бар,

Су бурқырар, бағларында жемис бар.

Полат тулпар қуып жетер сағымды,

Шоль табиғат бағынды,

Коммунистлик партия бар — женгис бар!

Кешегиден бугинги кун жақсырақ,

Келешегим жане тағы жақтырақ,

Компартия — бахыт куним, жулдызым,

Омирге трек ол бзинг,

Ол медеткер уллылардан уллырақ!

1952 жыл октябрь.

МОСКВА

Бахыт таскынласа, сенде сағасы,
Кимлер тату болса, сенде ағасы.
Хошқауаз сайраса, шаирлар жазса,
Сеннен табылады енг бас темасы.

Тлим мултик болса етпе кустаны,
Дуньянын енг абзал бағы-бостаны!
Айтып тарипингди ада болмайды,
Жиналса-да жер жузининг дасътаны.

Созди бағышлайман тлим жеткенше,
Жалынлы денеден куат кеткенше,
Саған деген мухаббатым таусылмас
Омиримнинг енг ахыры питкенше.

Ядыма туседи наресте уағым,
Анаға тап қустай талпынған шағым.
Ананы жанымдай суюши болсам,
Саған-да соншелли журегим жақын.

Сенде бар адамға биик мухаббат,
Коруге ынтығар барлык аламзат.
Харь ана баласын суюши болса,
Сенинг мухаббатынг оннан-да зият.

Гулдей дидарынгды коргим келеди,
Кошенгде сайранлап жургим келеди.
Не марть даналарынг ядка тускенде
Басқан топрагынан суйгим келеди.

Сайранласам бойды билер татлы ой,
„Мнау жерден жургенПушкин,Толстой...
Асресе Лениннинг жасаған орнын
Кору — адам ушын улкен бахыт ғой“ ..

Жарқырап тур Кремльдинг сарайы—
Дуньядағы азатлыктынг орайы.
Мовзолейге кирдим. Ленин — Сталин
Даналардың қандай ысық шрайы!

Еркинлик жол ашқан дунья жузине,
Еки косем корингенде козиме,
Дидарына қанбай анг-тангым шықты,
Тусим-бе деп исенбестен озиме!

Турып дарьхал мен ойладым сонгынан:
„Журмиз партияның саррас жолынан,
Косемлердинг насиятын тынглаймыз,
Оқып биз олардың алтын томынан“.

Жан Москва! Сайран етип мен Сизде
Жургенимди умытпаспан ҳеш гезде.
Ҳарь музейинг улкен тарих арнасы,
Ҳарбир кошениґ бир ажайып коргезбе.

Жан Москва ҳақиқатлық ошағым,
Берк усладынг тнышлықтынг ншанын.
Кениґ жаҳаннынґ қай мушыған келсе-де
Адам ушын ашық барьға қушағынґ!

1955.

УКРАИНЛЫ ТУЫСҚАН

Жаным бир, қаным қарысқан,
Украинлы туысқан,
Журегим жақын, жер тутас,
Жалынлы салем шғыстан!

Бир семья баримиз,
Алтын будай—данингиз,
Ун болып келер бизге-де,
Мнекей аппақ нанымыз.

Байлығынг уллы океан,
Фазине тасқан Донбасстан,
Игилик ушын гуресте,
Йнингмен мен-де унь қосқан.

Табысынг тасқын Днепр,
Сансыз гудок жанглап тур,
Аул менен қалангда,
Орнатылған гумис нур.

Мудамы сеннен улги алдық,
Бир байраққа қуралдық,
Кешеги аур кунлерде,
Жауға қарсы бир бардық.

Окопларда бир жаттық,
Табылғанды бир таттық,
Уатанның халқы бирлесип,
Фашистлерге оқ аттық.

Тағдирим бирге жалғасқан,
Гуресип журип тынбастан —
Қурбан болған дослардың
Атағы жасар қалмастан.

Украина қандай сулу жер!
Болдық сонда жаунгер,
Уатан ушын олсемде,
Қайыл едим мен егер.

Жау оғынан бир сапар,
Болдым қатты жарадар,
Жангбырдай оқтың ишинен,
Арқалап шықтың ядта бар,—

Украинлы қарындас,
Жалынлы туған аршыл жас.
Олимнен мени қутқарды,—
Журегимде сол врач!

Рус менинг жан ағам,
Мудамы ғамхор ол маған,
Меҳриминг ушын сенинг-де,
Миннетдарман мен саған.

Жау ахыры болды мат,
Қайтадан илим, санаат,
Оспекте, жазып жарангды,
Орнады бугин салтанат.

Сенинг елинг батыр ел,
Мухаббатлы тату ел,
Жгитлери ер журек,
Қызлары сулу жаунгер.

Жасыллы тоғай, бағлы ел,
Баримиз бирге шадлы ел,
Дос хабарын бергендей,
Сен тарептен ескен жел.

Киев, Харьков, Житомир...
Хаммесинде нур омир,
Бул жақтағы дослар да,
Хурь турмыста жасап журь.

Хат жазыпсанг келинг деп,
— Бул жер-де о'ь елинг! деп,
Сен-де келсенг Нокиске,
Карсы аламан кулимлеп.

1955.

ЖАНГА ЖЫЛДА

Таудан аққан булақлардай,
Тарап илим хамме уақ,
Мынг жангалық доремекте,
Жалғыз минут отпей-ақ.
Алтын асир заманының
Адамымыз биз бугин,
Келешегим және тағы
Бугингиден уллырақ.

Женгиспенен мақтанышлы--
Биз советтинг аулады,
Ел жангарды, жер жасарды—
Артты Уатан қуаты.
Аул, қала, жер, су дала,
Адам ушын коркейип,
Озь саулесин тусирмекте
Коммунизм саулаты.

Жанга жылды байрамлаймыз
Жанга табыс ншаны.

Бир кунимиз жылдан зият,
Жыл-асирдей мсалы.
Кремльдинг Курантининг
Жарасықлы сестиндей,
Жанглап минет, дореткишлер
Мол улесин қосады.

Секундпенен минутлардан
Қуралады жлымыз.
Қол жалғасып ислесемиз,
Бримизге бримиз.
Кенг Уатаннынг гуллан халқы,
Бир семья болған сонг,
Барлық табыс жумақланып, —
Коркеймекте елимиз.

Бир ҳариптен барып-барып,
Бир роман куралар,
Бир гербиштен жалғанысып,
Птер биик бналар.
Озь-озиме есап берсем, —
Уақыт босқа отпесе,
Ҳадал минет баҳаланып,
Халқ алдында сналар

Омириме жалғасады,
Тнысымнынг ҳарь деми,
Уақыт қымбат, ҳарбир демим,
Омиримнинг жардеми.
Жас уақытты бос откермей,

Халқым ушын ислесем,
Ҳадал минет дангққа созсиз
Жеткереди тез мени.

Геройлардың бир саатлық,
Ис усылы бир дасьтан,
Аброй жақын озь исинге,
Назер салсанг тынбастан.
Жанга жылда зор жангалық
Доретудинг жолында,
Келши достым ықласпенен,
Ислесейик енг бастан!

1952-жыл.

АМУДАРЬЯ

Баяғы срынг белгили бизге,
„Асау“ деп бурын илиндинг созге,
Бермединг пайда корсетип козге,
Суларынг коздинг жасындай болып.

Откенди ойлап, айтайын несин!
Октябрь туып, жиналды есинг.
Атқардынг бугин халқымнынг исин,
Бойларынг тоғай жасылға донип.

Озгерди заман, бахытлы адам,
Советлик Уатан оспекте мудам.
Партия ғамхор болған сонг саған,
Жасадынг Аму усындай болып.

Пал берип жерге болдынг сен азық,
Апардық шолге каналлар қазып,
Толқынынг бурқып, суларынг тасып,
Бағындынг бугин илимге конип.

Курғақлық кем-кем есинен танды,
Кураған дала суыңга қанды,
Бойыңда Ильич нурлары жанды,
Коркейди құмыңг, шаҳарлер енип.

Кай жерди корсенг ғаулаған егис,
Егисте табыс, адымда женгис,
Малларға орис, желпилдер когис,
Сулудыңг жпек шашындай болып.

Падаға толы Амудыңг бойы,
Мал менен жылқы қыр менен ойы.
Жылтылдап донген қаракол койы,
Жузиктыңг жумыр қасындай болып.

Гулленген бағлар минеттыңг куши,
Мичурин берген улгиси усы,—
Мыңг турли миуа бағлардыңг иши,
Алмурты қойдыңг басындай болып.

Искерлер ислер алдыңгы сапта,
Атызды корсенг ағарған пахта,
Озине тартар қараған уақта,
Шағылысып кунге, алтындай болып.

Гудилеп жинап тарыныңг бауын,
Текшелеп уйген қарбыздыңг „тауын“
Атағы малим Шаббазлы қауын,
Аралап жедим палызда қонып.

Жайқалған атыз жонгышқа толы.
Қырғаул куйрык қырмызы салы,
Шекерден ширин ҳарренинг палы,
Алынар жпек пилладан онип.

Бауырынан таудынг мол байлық бердинг,
Ғазине шықты астынан жердинг,
Секирип ойнап ишинде колдинг,
Жылтылдар балық ҳасылдай болып.

Фабрика, завод, машина сести,
Жанглады бирдей, ғаулады ости,
Пароход гулеп, самолет ушты,
Таулардынг сунгқар қусындай болып.

Орнады тезден Тахиаташынг,
Мунарлар кокке котерди басын,
Жабыла халқым қаласқан тасын, —
Сулулап сазлап, гербишин жонып.

Атылып тутин бурқырап кокке,
Жангалық сести коринип копке,
Эшолон толып киятыр жукке,
Поездлар бурқып, тоқтамай желип.

Аяғынг Арал, алтыннан пуы,
Жангарған шапшанг жер менен суы,
Ондатра, балық, ғаз бенен қуы...
Жағасы шалқып байлыққа толып.

Жасай бер Аму, санленди жаганг,
Галидей коркем бугинги даланг,
Хошхурей коркинг йош берди маган,
Партия баслап, заманым келип.

1953-жыл.

ХАЛҚ ТЛЕГИ

Халқым тлер куннен кунге оссем деп,
Кенг бахыттынг дарьясынан жузсем деп,
Буған қарсы жыртқышлар бар дуньяда,
Журген барьха адам қанын ишсем деп.

Халқым ойлар журт тнышлық болсын деп,
Шолстан жасарып, еллер қонсын деп,
Буған қарсы ойлап журген жаулар бар,
Қанлы қырғын болып, адам олсин деп.

Мнез бар дуньяда хайуанға уқсас
Жыртқышлардан жаман, журеги иплас,
Мақсети қан тогу, талабы урыс,
Адамзатқа омиринше қаны кас.

Қолдән келсе уайран етпек қаланғды,
Гитлер янғлы қырмақ ата-ананғды,
Аға, ини, суйгенингнен айырып,
Найза менен туйреп шанышпақ баланғды.

Жок, залымның қилелери отпейди!
Откен урыс қасла ядтан кетпейди,
Ит қутырса жақын оның ажели,
Басқа қеш нарсеге хали жетпейди.

Ким конеди уайранласа елингди,
Кузғын ыласласа қасыл жерингди,
Узақ омир сурмек ушын туғанбыз,
Қешқандай жан қалемейди олимди.

Адам, налет айтар арын сатқанға,
Тныш елге құрал, бомба атқанға,
Хадал жүрек қалайынша шдайды,
Шақарь қирап, жан қрылып жатқанда!

Жиллиликтен гитлер пайда тапқан жоқ,
Адам қырды, халқ-та қарап жатқан жоқ,
Коп қақари жылдырымдай атылып,
Залымлардың жүрегинен отти оқ.

Қарбир кси тнышлықты қорғады,
Урыстың зақарин адам англады,
— Жасасын тнышлық! — деген созь қазир
Уран болып, жер шарында жанглады.

Жау ойласа адам қанын шашуға,
Путкил инсан минди кекли ашуға,
Қанхордың-да, атомның-да қадди жоқ,
Дуньядағы халқтың кушин басуға.

Газзаплардың уни созсиз ошеди,
„Итлер ургенменен каруан кошеди“,
Сахрамызда жанга омир жангғырып,
Коммунизм қурылыслары оседи.

Парахатлық турмыс менинг тлегим,
Тнышлық деп соғар мудам журегим,
Адам бахтын, тнышлығын қорғаған,
Жасасын партия, — биик трегим.

1951-жыл.

БАЛЫҚШЫҒА

Тарипингди толық жаза алмаспан,
Ислеген исингди айтып тил жетип.
Бир журип келгенинг ажеп бир дасътан,
Таудай толқынларды жапырып отип.

Сенинг курғын турмысынгнан коринген,
Арал тенгизине тогилген теринг,
Кеулимде муҳаббат шыннан берилген,
Ким суймейди халқтынг сналған ерин!

Адам муҳаббаты жаяр атынгды,
Корип тур, блип тур Уатаннынг халқы,
Алға достым, қайтарма ҳеш патингди,
Адамның минеттен шғады дангқы.

Ҳамме қурмақт.мыз коммунизмди,
Алтын гербиш қалаушының бри:енг,
Ием деп танып тур, тенгиз озингди,
Табиғатты женгген жаунгеримсенг.

Кок тенгиз, кок мотор, гумис балықлар,
Сенинг хукимингде, ықтиярынгда.
Жанга асир ери деген даніқынғ бар,
Қайта туған, Октябрьдинг танғында.

Сени доретуши етти заманым,
Минет ҳурметпенен камалға келдик,
Партия шад етип совет адамын,
Баримиз-де кушли қуағқа ендик.

Фдакерлик истен туар коп дасътан,
Қалем услап неще шаир жазады,
Хадал минет, ерликпенен жеген нан,
Билгенлерге ҳарьнарседен мазалы.

Откен жылғы сенинг патли жарысынғ,
Тарих даптеринен алып тур орын.
Тағы биылғы жыл жақсы табысынғ,
Женгистинг шнғына жетіссин қолынғ.

1950-жыл, Мойнақ.

Ш О П А Н

Шопанды „хан-ба?“ —деп ески заманда,
Ермек етип санамапты адамға,
Бул албетте езушининг мылжынғы,
Минеткешти езип келген табанда.

Октябрь тангында заман озгерди,
Минеткештинг қуанышын коз корди,
Шопан менен падашынынг минетин,
Бақалаушы алтын асир гезкелди.

Айтакорме я патшаны, я ханды,
Талайлары титиреткен жақанды!
Тариплеудинг ози қандай мақтаныш,
Тап бугинги апуайы шопанды!

Шопан ауес болған емес ханлыққа,
Марть шопан —деп аталады, халқта,
Елимиздинг шопан деген термини,
Қайта туып, қайта шыққан жарыққа.

Мейли шопан болсын, мейли падашы,
Ислерине коз жберип қарашы;
Байға емес, ози ушын, халқ ушын,
Алдындағы бағып журген падасы.

1950.

АБРОЙДЫ АЛАЙЫҚ

(Пахта терушилер тахмағы)

Келинг дослар,
Журь жолдаслар
Ақ алтынды терейік!
Ғайрағ салып,
Терип алып,
Молдан қасыл берейік.

Етсек минет,
Ислеп зинет,
Улкен—кши карасар.
Айбатлылық,
Ғайратлылық
Ғаркимге-де жарасар.
Искер адам,
Тынбай мудар,
Ауесленер исине,
Шғып данғқы,
Суйер халқы
Ақылына кушине.

Аппақ пахта,
Ашылмақта,—
Бизди кутип қарайды,
Тассын кани,—
Адам сани,
Харь нарсеге жарайчы.
Ушқан болек,
Ол-да керек,
Атызында қалмасын.
Барин корип,
Алынг терип,—
Грамм зая болмасын!

Салып кушти,
Кунлик исти,
Туске шекем болайық,
Ықлас берип,
Хамме шерик
Аброй алу ылайық!

1950-жыл.

МАНГГИЛИК АТ

(Науайы хақыңда)

I

Кимлер қалдырса-да дуньясын, затын,
Тарихта билмеймиз олардың атын.

Не байлар ел сорып, жинаған малды,
Таслап кеткенінде белгисиз қалды.

Ахырында оның изи блинбес,
Гауқар, алтын, гумис козге илинбес,

Адамға срынқса жасыл даналық,
Қалар сози бир қалипте жангарып,

Науайының заманына бес асир
Болса-да бизбенен журипти хазир,

Қанша болсадағы жоллары алыс,
Алдында турғандай хаммеге таныс.

Қулаққа еситилер шертилген сазы,
Естен кетпес толықсыған қауазы.

Шын кеулден суйген адам баласын,
Хасемлеп орнаткан создинг қаласын,
Гаухардан гербишин соғып қалатқан,
Текшелерин алтын менен жалатқан,
Гумистен салынған мунары биик,
Айдан асып турған, кунди-де суйип,
Ишинде жайласқан бағы ҳамь гули,
Булағы бурқырап, сайрар булбили,
Сонингдай бахалы болса-да сози,
Қайғылы шоллерде қангсады ози,
Заманына псент етпей ахурды,
Елди дослық адилликке шақырды.

II

Кунлер отти жуеридей жумалап,
Жыллар отти жыл артынан қуалап.
Маркс—Ленин жол корсетти халкка,
Шықты халқым ошпейтуғын жарықка.
Бахыт булағында сайранлар еттик,
Халқлар арьман еткен мақсетке жеттик,
Қуаныш толқыны тулап тасады,
Гуллан халқым татулықта жасады.
Жан птип жасарып бугин Фарҳадқа,
Ширинге қосылды, жетти муратқа,

Лайли-Мажнун заманында жлады,
Бугин корсенг шадлы нама шалады.

„Хамса“, „Шардиуан“ да аталган қызлар,
Шақақлар шад болып, қолында сазлар.

Бугин барининг де ашылды бахты,
Онгиринае ҳасыл орденлер тақты.

Науайынынг мангги ошпейди аты,
Қадирлейди адамзаттынг аулады,

Ҳеш уақта тозбайды салған қаласы,
Кунменен шағылысып турар арасы.

Болсам Науайыдай создинг устасы,—
Деген мақсетим бар, гаптинг кысқасы.

Жырлайын созьбенен бахыттынг жрын,
Бундай бахыт жры болмаған бурын.

Тартайын шадланып женгистинг сазын,
Жер жузине еситилсин ҳауазым.

1947-жыл, Мойнак.

КОЛХОЗ БАҲАРИ

Қуяш кулди, жылтыр гумис нур токти,
Сауле шашып, жарқыратты жер-кокти,
Булақ шапшып, сылдыр сылдыр атылып,
Боз жорғадай секируин удетти.

Жер бетининг қары кетип, доланып,
Бай табиғат ғазинесин доретти.

Епкин самал, жас еркедей қтықлап,
Жудырлатты жапрақлы теректи.

Ҳасыл топрақ жасыл глем жамылды,
Ағаш бортип, кок лентасын тағынды,
Жпек қауа сағынғандай сипалап,—

Бой балқытып, шымбырлатты жанымды.

Ушқыр хиял алғыр кустай шарықлап,
Жеткермеди желден жуйрик сағымды.

Амударья тасқынындай таралып,
Шаирлықтынг созь булағы ағылды.

Бир мен емес суюшилик ойлаған,
Жан жануар шадлықпенен ойнаған,

Куанышта қарсы алып, бақардинг
Келгенлигин гуллан махлук тойлаған.
Колбуганынг¹⁾ барабандай сестине,
Барша қуслар даус қосып сайраған.
Жанға келген, ашық жузли арудынг
Корген жанлар дидарына тоймаған.

Ҳазлик леби шымбыр-шымбыр сезилип,
Тоты, тауыс таранады сузилип,
Уйрек, ғазлар каруан тартып баратыр—
Кок моншақтай қатар-қатар дзилип.
Сбызгы сес сынгқылдаған ақ кулар,
Қанат қағып, қонар колге сзылып,
Таза ҳауа мухитында мен жуздим,
Жарасыклы коринислерге қзығып

Шаир болсанг коргенингди жазасанг,
Коз жберип ис майданын қарасам,
Минет сести музыкасын жанғғыртар,
Озь-озингнен созсиз ырза боласанг.
Жерди жайпап, кокке шапшып тутини
Трактор журь, кудретли куш орасан.
Мақтанышлы ҳарекеттинг спатын,
Қалай енди тариплемей турасанг.

Татлы ықлас талпынтады буйырып,
Қыз-жгитлер желенг киим киинип,
Кеули тасып, жауқылдасып ислен журь,

¹⁾ Колбуга—бақарь айларында гушкылдеп сес шығаратуғын кол қусы.

Харбир адам озь исине суйинип.
Гарры, кемпир жас адамдай жарысқа
Қзығады, отырмастан буйығып.
Табыс тасқан, алға басқан колхозым,
Бирликпенен ислеген сонг жиылып.

Шғып едим бир бииктинг басына:
Қалем қаслы сулу, дарья қасына,
Келе сала, жап сағасын ағытып,
Атызына қайта журди асыға.
Салемлести. Магар келген шамасы
Я онсегиз, я онтоғыз жасына.
Қоланг шашлы, жаудыр козли алма бет,
Урды кетпен, копшиликке қосыла.

Козқарасы тартты бирден ерикти,
Уатан ушын кокирегин керипти.
Откен жлы харбир гектар жеринен
Жетпис центнерден пахта берипги.
Жинағанда ақ алтынның қырманын
Жалғыз ози он торть тонна терипти.
Биылғы жыл, салтанатлы жарыста
Геройлықты мақсет етип журипти.

Бахарги ис — келешектинг жемиси,
Хаужленсин ақ алтынның егиси,
Дангқын жаяр кенг Уатанның жерине
Хақ журектен ғайрат еткен харь кси.
Хадал минет-шад омирдинг ормеги,

Мурадына жеткереди озь исп.
Коммунизм тарихына жазылар
Минеткештинг табыспенен женгиси.

Жас урпақлар жаздың қзыл гулиндей,
Оқуменен отти қсы блинбей.
Ҳазир енди блимининг қырманын
Жинау ушын, таярланар еринбей.
Теренг блим — қадал жаннынг азығы, —
Бағда гулдинг жақты сепкен куниндей.
Барлық жанға рахат берген, дух берген
Ел бармекен менинг совет елимдей!

1951-жыл.

БИЗ СОВЕТТИНГ ЖАСЛАРЫМЫЗ

Биз советтинг жасларымыз—
Жасларымыз жайнаған.
Уллы бахыт кушагында—
Кушагында ойнаған.

Халқым шадлы. раҳатли—
Раҳатлы жерим бай.
Мен сүйемен Уатанымды—
Уатанымды жанымдай.

Анау мектеп, оқып блим—
Оқып блим аламыз.
Ким боламан десекте биз—
Десекте биз боламыз.

Бизге ашық онердинг кенг—
Онердинг кенг жоллары.
Қуанышлы елимнинг қыз—
Елимнинг қыз—уллары.

Шадлы остик алпешленип —
Алпешленип жастан биз.
Батырлықты уйренгенбиз —
Уйренгенбиз бастан биз.

Кремльден бизге шадлық —
Бизге шадлық таралған.
Ленинизм илиминен —
Илиминен жаралған.

1950-жыл.

ОРНЕК БОЛДЫ

Атызларда ағарған,
Ақ алтынды ханардан,
Тогип, уйип қырманға,
Биз шғамыз кумардан.

Сауле шашты нур куюш,
Кенг атызда ғарры, жас,
Комек берғиш окушы,—
Олар-да журь аралас.

Шаукилдесип журеги,
Ақ алтынды тереди,
Улғи болған жасларға,
Ҳамме алғыс береди.

Фартуклери жарасып,
Жарасады таласып,
-- Мен қалмайман оннан,—
деп—

Бир-брине қарасып.

Бахыт гули ақ пахта,
Терген сайын артпақта,
Фартуклерин толтырып,
Тез-тез адым атпақта.

Келуден-ақ алтын гуз,
Мол зураат кордик биз.
Қатарының ишинде,
Орнек болды бир жас қыз.

Барып корсенг қасына,
Бармақлары машина!
Жуда ықлас берипти,
Атыздағы хасылға.

Тенг қимылдар еки кол,
Қай уақ корсем алда ол,
Жаслайынан уйренген,
Тергиш болсанг сондай бол!

Болғаннан сонг соныңдай,
Козге ысық жалындай,
Ашық мнез, ҳақ кеул,
Жақсы кордим жанымдай.

Донггелек коз қарақас,
Желкилдейди жпек шап,
Енг атақлы теримши—
Дамештен бул қалыспас.

Мен ойладым блай деп:
„Басламасы истинг тек,
Зор ғайратлы болады,
Кутип турған келешек!“.

Эй, Тазахан қарағым,
Қутлы болсын талабынг!
Мол табысқа қосылар,
Алтын толы ханарынг.

1955-жыл.

МАСЬПАМБЕТТИНГ „ТУСИ“

Сатира

Жиналыс кетти ашылып,
Масьпамбет отыр ортада,
Котерилип басылып.
Басланудан жиналыс
Птуине асығып.
Копшиликтинг козинше
Сақланбақшы озинше
Пьянлығын жасырып,
Арқаланған адамдай
Стулге беккем асылып.

„Сақланған“ менен болмады,
Денесин билейалмады,
Урты кетти бултып,
Еки кози қылтып,
Ерни кетти бозарып,
Бет ажары озгерген
Помидордай қзарып.
Смирип ғана қаныпты,

Есинен аптен таныпты.
Шалқаяберип бугилди,
(Адамлар оған тгилди),
Қурылдапатыр байқасақ,
Оянбайды шайқасақ.
Қурылдап жатып „тусь“ корди.
Бир тамаша ис корди:

„Тенгизге жлым салыпты,
Тонналап балық алыпты,
Бригаданынг планы
Тап сол уақта толыпты,
Толып ғана қоймастан
„Мынг“ процент болыпты.
Оннан-да асып барады,
Кем-кемнен тасып барады.
Бир жагына жлымнынг
Шишелер тусип барады.
Шампанское, шарапқа
Коньякпенен араққа
Кумарланып қарады.
Тамсанып турып, жутынып
Смирип ишип барады.
Тек ғана онынг бир дауыс
Нашесин бузып барады.
Сонда-да ишип тояды,
Коп запас жинап қояды..“

Оянып кетсе „тусь“ екен,
Масьпамбетти шалқытқан

Ақпамбеттинғ куши екен.
Тенгиз болып коринген
Улкен клубтынғ иши екен.
Жлым деп тартып турғаны —
Оятып турған кси екен,
Шише деп услап турғаны—
Стулынынғ мушы екен.
Нашесин бузған бир дауыс,
Докладшы қыз екен.
—Адетин сра қоймайды,
Арак ишсе тоймайды,
Бузылған нағыз турмыстан,
Шғарылсын жумыстан!—
Деп журт созди питкерди,
Усынысты откерди
Масьпамбет ози тусинбей
Қосыла қолын котерди.

1904.

АЛЛАМУРАТ АЛИПАЙЫМ

Сатира

— Алламурат алипайым,
— Ози басшы иске қайым,—
Деуши еди жолдаслары,
Сырттан мақтап корген сайын.

Қалай мақтамасын оны,
Ашуланбас, қызбас жоны,
Ашық мнез, кши пеил
Тек „кшилеу“ хызмет орны.

Исине де жаман емес,
Хеш мақтанған адам емес,
Қиынырақ маселеде
Досларынан алар кенгес.

Бул мнези пайда етти,
Улкенлеу хызметке отти.—
Зор столға ие болып,
Шалқайып отыра кетти.

Ал енди сол уақтан баслап,
Мнез озгерди, годдаслап,
Тунерип шыррия қалды,
Журттан озин биик услап.

Ким мин айтса изин казды,
„Қопал...“ деп, приказға жазды
Озине жақын „дос“ етти
Бирли-жарым жағымпазды.

Алмады коптен кенгести,
Маселени жалғыз шешти,
Ақыл айтқан досларының
Дгирлеп кулағын тести.

Саль нарседен қитық тауып,
— Билмейсенг... деп жала жауып,
Харкимге бир тапинуши
Болды нағыз бақырауық.

Қарауында нешше адам,
Бунынгша бразы „надан“,
Ойлап журди „озимғой деп,—
Артық туылған анадан“.

Копке жуда зқы отти,
Бразларды ермек етти.
Бир уақта отырған стол
Қапелимде онкип кетти!

Босанған сонг ушь ай ислеп,
— Уах, ислеппен ерси ис!—деп,
Жуасып пуш болып қалды,
Окинип журь ернип тислеп.

Жағымпаз досларын корсе,
Салемин де алмас берсе
Қайта буны скак етип,
Жаманлап журь ҳарбир жерде.

Ким копке қараса қрын,
Окпелейди хызмет орын.
Ақыллылар алдан ойлар,
Столдан туспестен бурын.

1955.

ТОНМЕНЕН ТОБЕЛЕС

Сатира

Кун ғыжяап тур, жазлынг айы,
Касында кокнары, чайы,
Алдында шоқ, қалынг киим,
Басында бар малақайы.

Кокнар қалталар касында,
Ушь-торть копшик жамбасында.
Сондағы ышқы – қумары,
Шоптинг сары „сорпасында“.

Жуда қаны қатқан екен,
Озин соған баққан екен,
(Кокнар тамырды жайласа,
Жаздырмастай қақпан екен).

Жым-жырт оның атрапы,
Шиық-шиық етер қос бармағы,
Қылқылдатып жутыпатыр,
Кусынып қалақтай жағы.

—Кок чай жерден бурқып шықса,
Узликсиз бир тартар едим,
Кокнардың дарьясы ақса,
Соған тусип жатар едим.

Жеткерсенг „қудайым“ маған,
Басқа затты не қламан,
Мал-дуньямның барин соған,
Кайпим ушын сатар едим.

Иштим ҳазир талай кесе,
Арманым жоқ қонса наше,
Хешбир жан селтенг бермесе,
Раҳатке батар едим, —

Деп ол мулгип мынгғырлады,
Кеули тасып жыр жырлады.
Табизди билмеген пшык,
Жук басында мыррулады.

Пшыққа-да ауқат керек,
Дарти - курттай ғана шорек,
Кармақшыдай анғып отыр,
Иесинен болмай дарек.

Не қылсын, браз шдады,
Жақынлау барса урады,
Аптен озеги талған сонг
Ылажсыздан мыррулады.

Ол сес нашебентке жетти,—
Жети жуйесинен отти.
Қапелимде тарғыл пшық
Кокнаршыны окпелетти:

—Аузынгды жап памсиз пшық!
Кетер болды кайпим ушып,
Желкенгди езбестен бурын,
Уйден шық, дарьхал уйден шық...

Пшық тусинбеди оған,
Кереги тек шаппаттай нан,
Сойлегенге дамеленип,
Мыррулай берди кайтадан.

Нашебенттинг қызды жоны,
Қасында тур сенг-сенг тоны,
Козин жумып қарманғанда,
Жунь жағына тиди қолы.

Пшық деп сол тонды урды,
(Пшық хайран болып турды)
—Кимди ермек етесенг - деп,
Постынменен сауаш қурды.

Мыррукем-кемнен уласты,
Енди аухал „қоржынласты“,
Жазығы жоқ тонның пешин,
Ғыжлап турған қозға басты.

—Мырруынгды коясанг-ба!—
Деп азапты берди тонга.
Тон жиырылып буриседи,
Козга басып мыжғыганда.

Киын болды тоннынг ҳалы,
Озининг-де куйди қолы.
Шоршып кетип козин ашса:
Ошағы уйтбеге толы.

Албырақлап куйды суды,
Пшықты-да уйден қуды,
Ақыбети сондай болып,
Басына козғаланг туды:

Кайпи ушып пулы куйди,
Козга басып қолы куйди.
Пшық пақыр аман қалып,
Бул сорлынынг тоны куйди.

Ескиликтен сақлаған кир,
Сондайлар-да арада журь.
Брак сирек ушырасады,
Жамиетте миллионнан бир.

1955.

КРИТИКАШЫЛ БАСЛЫҚ

Сатира.

Клубқа адам лыққа толды,
Улума жиналыс болды:
Орта бойлы, томпақ кси
Тапыр-тупыр сойлей қалды.

Ол ким десенг баслық Ораз,
Папкасы тур ол-да буаз.
Курсағына толтырылған,
Қабат-қабат жирық қағаз.

Мне, баслық таулап муртын,
Компейтеди еки уртын,
Иште блим азлау екен
Брақ пардозлапты сыртын.

Уххе-уххе!-деп қояды,—
Кокке орлеп тур қиялы,
Журттан озин биик санап,
Тап қораздай шыррияды.

Гейде асте, гейде қатты,
Дауыслары шғып жатты.
Еки қолын алға сермеп,
Аяқларын тпырлатты.

Сол сойлеуден тоқтамай ҳеш,
Ушь саат отти, болды кеш,
Сонғы сози мнау еди,
(Шын айтса ол жонсиз емес):

— Абройсыз болмадым мен,
Толмай калмас план деген,
Сонда-да коп кемшилик бар,
Критика керек екен.

Озим болсам суттен ақпан,
Аяғына салып қақпан,—
Критиканы тусай корменг,
Мне соны айтажақпан!

Ис жақсылансын десенгиз,
Колхоздың ғамын жесенгиз,
Критиканы кушейтинг
Сонда биз тез-тез осемиз.

Ундемейсиз неше айлап,
Қояберменг тилди байлап
Критиканынг азлығынан,
Аурып журмен соны ойлап,—

Деди баслық корсетип „жол“,
Браз адам котерди кол
Соннан кєин тоқтады-да,
Муртын таулап отырды ол.

Коз жберип тумлы-тусқа,
Ози созь берди бир қызға,
Ҳамме тегис жалт қарасты,
Комсомолка Сарбиназға.

— Итибар бермейсиз иске,
Уйқыдан турып тал тусте,
Тағы журтқа дгирлейсиз,
Мнасип-бе озингизге?!

Бари копшиликке аян,
Излейсиз қырғаул-қоян,
Тағы бир талабынғыз бар...
Тунге қарай болып пьян..

Бул созь копке тасир етти,
Ораз баслық шоршып кетти,
Сонда-да қыз қынбастан,
Критикасын дауам етти:

— Ферма малын саттырдыңыз,
Меншик малды арттырдыңыз,
Папъ-пакизе женггей турып,
Уялмай қыз айттырдыңыз...

Буған хамме ду кулисти,
Ораз баслық шоршып тусти,
Иште кеги қайнап отыр;
„Корермен,—деп, усы кызды“.

Аптен шдамады баслық:
— Мнау созинг маған қаслық,
Тлингди тарт, қарындасым,
Бул не деген жарамаслық!

Колхоз малын жегеним жоқ,
Тап соны айт дегеним жоқ.
Сен-ғой жуда баспалаттынг,
Ойтерингди билгеним жоқ.

Енди арғы жағын қазба,
Айтсанг меннен басқа азба?!
Қояғойшы, қарындасым,
Гапти басқа жақтан қозға!—

Деп, ол созди бурмақ болды,
Қызға қарсы турмақ болды,
Тула бойы дир-дир етип,
Денесине ашу толды.

Адамлар тағы кулисти,
Еп-ерси корди бул исти,
Сарбиназ айтып болған сонғ,
Шамши ата созге кристи:

— Бунинг уят баслық Ораз,
Коппенен сен болма араз,
Адетинге қараганда,
Критика елде аз!

Кеше гана ушь-торть малды,
Тап ининг базарға салды,
Бир фермадан онбес бузау,
Приходка отпей қалды.

Соны-да сен алмакшысанг,
Қалай-қалай, алдамақшысанг!
Озь басынғның ғамын ойлап,
Журтка тасил салмакшысанг.

Козин бояп болмас коптинг,
Меншикке сонша жер ектинг,
Колхоздың мапин ойламай,
Озь пайданга кошип кеттинг!...

Деп қозғады коп фактты,
Жасаған екен актты,
Қалтасынан соны алып,
— Мнекей!—деп алға тутты.

Хеш кормеген бундай жаза,—
Баслық болды шжа-пжа,
Соналаған спырлардай,
Тпыршылап кетти маза.

Нурман айтты:—баслық аға,
Жасырманг деп айттынг жанга,
Созь озинге келгеннен сонг,
Шдамадыңг критикаға.

Хателик тегин жатпайды,
Бултақлағанынг жақпайды,
Колхозшылар дым саналы,
Сени ҳасла алдатбайды.

Баслық айтты:—тлинг қшып,
Айтқанменен, хуррем ушып,
Ҳеш қорқбайман, сизлерди ким,
Ошиктирген козин қсып...

Мойнына алмады ҳешбир,
Болды критика урға-ур.
Бир уакта баслықты корсем:
Урты компейип, жлап тур.

Аз тарыс, кушейип кетти,
Ораз копти окпелетти,
„Шғарылсын бул баслық“ деп,
Колхозшылар қарар етти.

Оразға бул қатты тиди,
Жиналыстан сонг бас иди,
— Енди бундай хателиктинг,
Қасынан журмеспен! — дейди.

1954-жыл.

ҚАРЛЫҒАШ, МЫЛТЫҚШЫ ҲАМЬ ЖЛАН

(Басн я.)

Тобесинде шертектинг,
Қзыл тумсық, мамық жунь —
Жанга келген дуньяға
Палапанлар уяда;
Масайрайды шаркурып,
Ойнакшиды талпынып,
Молдир козли онгкей жас,
Еркелетер қарлығаш.
Аузыменен су тасып,
Аукат берсе, таласып
Аузын ашар палапан,
Наҳар алар аналан.
Барининг-де кеули тоқ,
Қауип — қатер ядта жок.

* * *

Жлан жерде жалақлап,
Былғап басын алақлап,

Тобесине карады,
Уулы тлин жалады.
„Жумсақ етли палапан!
Тез ормелеп бараман,
Жесем барин кемирип,
Кетер едим семирип“ —
Деп жылманглап корген гез,
Ормеледи тезбе-тез.

Ушып келсе қарлығаш
Киятыр душпан қанықас!
Шоршып кетти коруден,
Қайта ушты келуден.

Тағы келди асыға,
Уясының қасына
Мылтықшыны жасырды,
Сбырлап ис тапсырды.

Жақынлап келди уу жлан!
Жабырласып палапан,
Сезбеди оны душпан деп,
Қарар қайта еркелеп,
Қашпасын жлан бледи,
Шақақ атып куледи.

—Уядағы қарлығаш,
Кел алдыма, қушақ аш!
Орынлы исти билмейсенг,
Неге салем бермейсенг?
Киятырман қонаққа,
Тойдыр дарьхал тамаққа!—

Деди жлан жылманглап,
Келеберди суманглап.
Қарлығаш айтты жланға:
— Шақырмай келдинг булманға,
Жақын барсам шағасанг,
Жазықсыз гуна тағасанг.
Саған қайым ауқат жоқ,
Табуға оны шақат жоқ,
Себеби, саған керек қан,
Ол жоқ, қайт тез жолынгнан.
Жақынлама жуыққа,
Захарингди жуытпа!..
Жланның келди қақари
Қызды қарам зақари:
— Сен кимменен ойнайсанг,
Мени ким деп ойлайсанг!
Дереги мне ауқаттынг
— Сен бермесенг, мен таптым.
Уянгда толы палапан,
Соларды жеп аламан!—
Деди қанхор лепсиқау,—
Омирге қарсы, арсыз жау.
Тақалып келди, шағуға,
Аз қалды қан ағуға!
Қарлығаш енди ым қақты,
Мылтықшы урды тырнақты.
Козин ойып алады,
Сылқ етип жлан қулады.

Келип еди гардиип,
Олиш қалды серриип!

* *
* *

Олсе омир душпаны,
Аяп болмас ҳеш оны!

1953-йы ғ.

ҚУТҚАРУ

(Балалар ушын ертектен узинди)

Қалың тоғай арасында,
Бир озектинг жағасында,
Журь еди ғарры мал бағып,
Қашты маллары ылағып,
Бир нарседен сетем алды,
Бұл неси?—деп хайран қалды.
Жинауға харекет етти,
Бир хайуан ахыра кетти,
Қараса улкен жолбарыс,
Омырауы кенг неше қарыс,
Шоршып кетти оны корип,
Умтылды буған тапъ берип.
Ғаррыда ғайрат мол еди,
Брақ, қолдан не келеди!
Мнау жуда кушли бале,
Аузын ашып шапты келе.
Турды ғарры тайсалмастан,
Жолбарыс секирди бастан,

Мойны кетти бастан асып,
Алмақ болды тарпа басып,
Артқы аяқ алға келди,
Ғарры қушақлады белди,
Онг иининде еки аяқ,
Тислемекши тумсық таяп.
Қайрап тсин, сқырлатты,
Тортъ аяғын тпырлатты,
— Келтирмексенг маған олим!—
Деди ғарры, қысты белин.
Жолбарыс илаж етпеди,
Жерге аяғы жетпеди.
Жете қойса аяқ ушы,
Жолбарыстынг тасар куши,
Ғаррыны аспанға атар,
Пыт-шыт етип шайнап жатар!
Сум ажелдинг хаупи туды,
Коздинг жасы бетин жуды,
Бара бара қолы талды,
Ғарры куш җалсирей қалды.
Жан ушын гуресип бакты,
Беденинен терлер акты,
Тришилик ошер болды,
Татлы жаннан кешер болды.
Ойда жоқта бир жас бала,
Ат ойнатып келе сала,
Жолбарыстынг басын атты.
Мылтық кошти, сеспей қатты,
— Енди сизге болмас хауп,—

Деди бала, кетти шауып
Баска нарсе сорамады,
Қайтып артқа қарамады,
Ким екенін билмей қалды,
Узап кетти, кормей қалды.
Жолбарысты атып урды,
Устинде дем алып турды.
— Япырмай бугін не болдым,
Олмедим, оссаннан қалдым.
Атқан бала кандай бала?
Азат етті келе сала.
Айналайын жу, еінінген,
Олгенше тлегінгдемен!—
Деди, сырттан алғыс айтты,
Амансау уйіне қайтты.

1949.

Редактор *Дж Сейтмизаров*. Тех редактор *С. Нурасв*
Корректор *Б. Нурниязов*

Сдано в набор 20/1-1956 г. Подписано к печати 13/1-1956 г. Рл 406/96. Формат бумаги 70×92^{1/32}. Физический лист 2,0. Условный п-л. 2,34. Учетно издательский лист 2,0. Тираж 4000. ККГИЗ № 5.

Адрес: г. Нукус, ул. К. Маркса, 3. Цена 1 р 50 к.

Нукусский Полиграфкомбинат Управления Полиграф-издата Министерства культуры ККАССР. Заказ № 10/1